

ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ

УДК 005.935.3:314.151.3-054.73
JEL Classification Code: O15, J11, E24, H56

О. І. Корицька¹, Н. М. Дідух², О. О. Лопачук³
Національний університет “Львівська політехніка”,
¹ кафедра менеджменту організацій,
² кафедра економіки підприємства та інвестицій,
³ кафедра менеджменту і міжнародного підприємництва
ORCID: ¹ 0000-0002-4852-188X; ² 0000-0001-5105-8796; ³ 0009-0001-3030-2064

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБСТЕЖЕННЯ БІЖЕНЦІВ З УКРАЇНИ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

<http://doi.org/10.23939/semi2023.02>.

© Корицька О. І., Дідух Н. М., Лопачук О. О., 2023

Окреслено тлумачення поняття “біженці”. Здійснено огляд та систематизацію літературних джерел із проблематики дослідження біженців. Проаналізовано результати досліджень вітчизняних та зарубіжних наукових інститутів, які займаються питаннями оцінювання становища українців за кордоном та їх намірів повернутися на Батьківщину. Упорядковано та обчислено статистику перетину українського кордону в динаміці з січня 2022 р. дотепер. Розроблено авторську загальну схему організації обстеження біженців з України, яка складається із дев’яти кроків.

Ключові слова: біженці; війна; вибіркове обстеження; дослідження; методологія; опитування; репрезентативність; Україна.

Постановка проблеми

Зважаючи на повномасштабне вторгнення російської федерації 24 лютого 2022 року в Україну, проблема дослідження, оцінювання, а отже, вимірювання якісного та кількісного складу, прогнозування повернення чи неповорнення біженців стала дуже актуальною, особливо для українських науковців.

Військові конфлікти, природні катастрофи, політичні нестабільності є найпоширенішими причинами виникнення людської міграції – переміщення значної маси людей із їх постійних місць проживання та роботи, що, безперечно, справляє величезний соціально-економічний вплив не лише на країну, яку покидають біженці, але й на сторону, яка приймає.

Важливість своєчасного, достовірного, репрезентативного дослідження чисельності біженців, з’ясування причин, актуальних проблем такої міграції, а також виявлення ризиків та причин неповорнення громадян вважаємо одними із першочергових завдань для вітчизняних наукових шкіл та інститутів. Саме методологія наукового дослідження проблеми біженців в Україні, організація його виконання потребують актуалізації та якісного оновлення, з урахуванням фактора війни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питання дослідження проблеми біженців, постраждалих від війни, є, безумовно, між-дисциплінарним, оскільки стосується різних аспектів життя. Вітчизняні та зарубіжні науковці працюють у цій тематиці за різними напрямками, насамперед у юридичному контексті (наприклад,

про адміністративно-правовий статус біженців [1, с. 47–72] чи стосовно конституційно-процесуального статусу біженця як виду правового статусу іноземця [2]. Тут зазначимо, що в юриспруденції зафіксовано зростання інтересу до вивчення захисту прав та свобод осіб, які шукають притулок, в умовах воєнного стану [3, с. 88–90].

Ще один напрям – соціальний контекст. Адже масова міграція населення супроводжується значним додатковим навантаженням на заклади освіти, охорони здоров'я, транспортну інфраструктуру, з'являються ризики, пов'язані із поширенням інфекційних захворювань типу COVID-19. Для прикладу, в [4, с. 37–43] група авторів (К. Lewtak, К. Kanecki, P. Tyszko, P. Goryński, M. Bogdan, A. Nitsch-Osuch) аналізують загрози та нові виклики для охорони здоров'я в Польщі унаслідок напливу українських біженців, вказуючи, що основним викликом для їхньої країни є розроблення ефективних засобів адаптації та вимірювання ресурсів державної системи охорони здоров'я для потреб як власного населення, так і вимушених українських переселенців. Схожу проблематику аналізують Malchrzak Wojciech, Mateusz Babicki, Dagmara Pokorna-Kalwak, Zbigniew Doniec, Agnieszka Mastalerz-Migas [5]: з огляду на масову міграцію першочерговим завданням має бути забезпечення належного медичного обслуговування біженців, пропаганда вакцинації та нагадування біженцям про можливість безкоштовного щеплення від COVID-19. Дискусії щодо гуманітарних проблем біженців [6], виявлення ризиків транскордонного поширення конфліктів [7], роль діаспори в адаптації біженців [8, с. 61–64], соціокультурний портрет українського біженця [9], політико-економічний вимір якісних змін людського потенціалу в межах територіально-міграційного ринку праці [10, с. 112–137], формування нових українсько-польських, українсько-німецьких територіальних міграційних систем [11, с. 60–78] сприяють розвитку наукової думки стосовно питань міграції та демографії. Цьому завдячуємо дослідникам А. Braithwaite, I. Salehyan, B. Savun [6]; L. Oviedo, B. Seryczyńska, J. Torralba, P. Roszak, J. Del Angel, O. Vyshynska, I. Muzychuk, S. Churpita [7]; А. О. Сімахова, І. О. Церковний [8]; Н. Доброєр [9]; Т. Stepura, Т. Nagornyak, V. Lypchuk, U. Sadova, I. Baranyak [10, 11].

Окремо варто зазначити про дослідження психологічних викликів українського суспільства М. М. Слюсаревського [12], поради українським біженцям, особливо дітям О. Тімченка [13], вивчення особистісних змін психологічного стану переселенців Ю. Максименко, О. Морозової-Йоханнессен [14, с. 90–97].

Завдяки скоординованим зусиллям європейських науковців з Папського університету (Італія), Університету Миколи Коперника (Польща), Теологічного інституту в Мурсії (Іспанія) та науковців з України опубліковане ґрунтовне дослідження [15] про характеристики людського стану, спричинені винятковими обставинами, спровокованими війною. Автори використали якісний підхід із застосуванням напівструктурованих інтерв'ю (обсяг вибірки – 94 респонденти), щоб зрозуміти обставини та наміри, поведінку цих людей. Метою дослідження, серед іншого, було: враховуючи вік, освіту, соціально-економічне становище, оцінити ступінь стійкості біженців, вплив релігії на їхні мислення та поведінку, поглибити розуміння динаміки людського становища. Дослідники зазначають, що, незважаючи на обмеженість вибірки, вона набагато більша, ніж інші звичайні якісні дослідження на основі напівструктурованих інтерв'ю. Опитування проводили у чотирьох різних місцях і більшість із них були зібрані в Польщі, яка має протяжний кордон з Україною і була головним в'їзним пунктом до країн Європейського Союзу (ЄС) для переважної більшості біженців з України.

Із економічного контексту актуальними є аналіз та систематизація форм допомоги біженцям з України з метою отримання набору хороших практик для досвіду країн ЄС (автори Е. Осієра-Кіціńska, М. Gorzałczyńska-Koczkodaj) [16], оцінка негативних наслідків їх масової міграції для економіки країни, яка приймає (автори А. Braithwaite, I. Salehyan, B. Savun) [17, с. 5–11], дослідження як позитивного, так і негативного економічного впливу на країну, що приймає (автори J. F. Maystadt, P. Verwimp; J. E. Taylor, M. J. Filipiński, M. Alloush, A. Gupta, Rojas Valdes R. I., E. Gonzalez-Estrada; V. Konstantinov, A. Reznik, R. Isralowitz [18, с. 769–809; 19, с. 7449–7453; 20, с. 267–269].

Виокремимо насамперед ґрунтовну працю про біженців з України та тенденції їх повернення Dr. Armağan Teke Lloyd (Туреччина) та Prof. Ibrahim Sirkes (Велика Британія): довгостроковий погляд на потоки біженців з України в контексті війни, безпеки та міграції [21, с. 523–535]. Автори стверджують, що Україна вже давно характеризується незахищеністю населення, яка вже спричинила великі хвилі еміграції з країни. За їхніми висновками, останній етап української еміграції можна розглядати як продовження тривалої тенденції втечі громадян від небезпечних умов зовнішнього середовища. За усі роки в Україні сформувалася так звана культура міграції, яка стала важливим фактором відтоку українців під час поточної кризи. Ті, хто вже мав намір залишити країну і необхідні ресурси (соціальний капітал, фінансові можливості, освіту та фізичні здібності), були мобільнішими із самого початку повномасштабного вторгнення в лютому 2022 р., тоді як багато інших громадян залишилися в Україні. Важливим фактором для швидкого та безпечного відтоку українських мігрантів і далі залишається позитивне ставлення багатьох європейських країн до цього явища, що, безперечно, є ключовим чинником повернення мігрантів додому.

Оцінювання ризиків повернення біженців та науковий огляд інструментарію й організації таких досліджень становлять найбільший інтерес. В Україні цими питаннями займаються різні наукові школи та інститути. Зокрема, працівники Інституту демографії та соціальних досліджень Національної академії наук України під керівництвом Е. М. Лібанової (найперша демографічна оцінка щодо масштабів і наслідків вимушених зовнішніх міграцій, озвучена на засіданні Президії Національної академії наук України 23 березня 2022 року [22, с. 17–23], відтак на вебсайті Інституту регулярно публікують експертні думки, висновки та прогнози щодо чисельності населення України, проблем народжуваності, перспектив повернення біженців, демографічних втрат [23]); Український центр економічних та політичних досліджень ім. О. Разумкова [24]; Центр економічної стратегії – неурядовий дослідницький центр з питань економічної політики [25, с. 4–74]; соціологічна група “Рейтинг” [26, с. 2–67]; Незалежний аналітичний центр – Український інститут майбутнього [27].

Наявність таких досліджень свідчить про велику потребу в їх результатах. Аналіз причин та наслідків поведінки біженців з України є частиною зацікавленості влади, бізнесу, роботодавців як в Україні, так і в усьому світі.

За останній рік інтерес світової наукової думки до подій в Україні значно зріс. Однак, попри ґрунтовні дослідження проблематики українських біженців, залишаються відкритими питання про їх повернення на Батьківщину чи асиміляцію у країнах перебування. Це індивідуальний вибір кожного громадянина, який важко прийняти, спрогнозувати та оцінити за допомогою економіко-математичного, статистичного моделювання. Тому напрацювання додаткових рішень щодо організації обстеження, достовірного збирання такої інформації та розроблення методологічного інструментарію її отримання є затребуваним і своєчасним.

Формулювання гіпотез і постановка цілей

Зважаючи на систематизовані та опрацьовані результати дослідження, можна сформулювати основну гіпотезу: за рік війни з України, за даними Управління верховного комісара ООН у справах біженців, виїхало до 6 млн осіб [28]. Ці люди – утікачі від війни. Мета роботи – дослідження ризиків їх повернення в Україну з позицій не аналізу результатів, а пошуку оптимальних варіантів для організації обстеження біженців з України для отримання інформації про цих людей і їх рішень про повернення чи повернення на Батьківщину.

Методи дослідження

Використовуючи загальнонаукові методи аналізу, синтезу, порівняння та вивчивши актуальну вітчизняну та зарубіжну літературу, ми окреслили поточну ситуацію із організації та методології ведення обстежень українців, які виїхали за кордон. Соціологічні методи опитування, фокус-групи, інтерв'ю, анкетування використано для оцінювання процесів та результатів дослі-

джен різних наукових інститутів та шкіл, які вивчають проблеми біженців з України. Методи формування вибіркової сукупності використано для встановлення одиниці та об'єкта статистичного спостереження із подальшим напрацюванням методики і методології його обстеження. Отриману інформацію враховано під час розроблення авторської загальної схеми організації вибіркового обстеження біженців з України щодо виявлення тенденцій їх міграції, умов проживання, асиміляції та ймовірності повернення додому. Графічні та табличні методи застосовано для візуалізації результатів дослідження.

Виклад основного матеріалу

Згідно із Женевською конвенцією [29], біженцем вважається особа, яка перебуває поза межами своєї країни громадянства через обґрунтовані страхи переслідувань із певних причин (расових, релігійних, національності, належності до певної соціальної групи або політичних переконань). Ця особа не може або не бажає отримувати захист від своєї країни громадянства через цей страх. Біженцем також визнають особу, яка не має громадянства та перебуває за межами свого колишнього постійного резидентства через події, які створили обґрунтований страх за її життя і здоров'я, і не може або не бажає повертатися туди через ці обставини.

У Європейському Союзі біженець – це особа, яка має обґрунтований страх переслідування у своїй країні через причини раси, релігії, національності, політичні переконання або належність до певної соціальної групи, і її статус визнаний країною, яка приймає [30].

На цьому етапі важливо враховувати відмінність між поняттями “біженець” і “мігрант”. Мігранта можна визначити як особу, яка вирішила переїхати до іншої країни з метою пошуку роботи, здобуття освіти, об'єднання з родиною або з інших особистих причин, а не через безпосередню загрозу втрати життя чи свободи. На відміну від біженців, мігранти не перебувають під загрозою переслідування або серйозної шкоди в рідних країнах. Мігранти все ще користуються захистом урядів своїх рідних держав, навіть перебуваючи за кордоном, і, що важливо, можуть повертатися додому [31].

24 лютого 2022 року розпочалось повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну, ставши каталізатором появи біженців з України у світі.

На позачерговому засіданні Ради Європи (РЄ) 27 лютого 2022 року обговорено питання про активацію Директиви 2001/55/ЄС через велику кількість осіб, які виїхали з території України. Рішення РЄ схвалено 3 березня 2022 року та набрало чинності з 4 березня 2022 року [32]. Це означає, що відкрито гуманітарний коридор для здобуття дозволу на перебування на всій території ЄС [33].

За даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, з упродовження воєнного стану з України виїхало до 6 млн осіб [28]. Звісно, чимало цих людей повернулися, але різке збільшення кількості біженців з України, безперечно, вплинуло на соціально-економічне становище як всередині країни, так і за кордоном.

Статистику перетину кордону в динаміці із січня 2022 р. наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Кількість перетинів кордону громадянами України, разів

	01.22	02.22	03.22	04.22	05.22	06.22	07.22	08.22
^з України	1 383 998	1 314 287	2 057 447	1 061 950	1 101 750	1 214 430	1 259 861	1 364 505
^в Україну	1 116 303	752 755	530 603	873 061	1 245 768	1 257 891	1 305 401	1 496 625
сальдо	-267695	-561532	-1526844	-188889	144018	43461	45540	132120

	09.22	10.22	11.22	12.22	01.23	02.23	03.23	04.23
з України	1 257 927	1 223 897	1 118 540	1 237 754	1 175 636	1 018 453	1 066 633	1 147 525
в Україну	1 280 058	1 207 581	1 080 931	1 234 223	1 088 807	899 567	1 095 052	1 262 334
сальдо	22131	-16316	-37609	-3531	-86829	-118886	28419	114809

Закінчення табл. 1

	05.23	06.23	За весь період
з України	1 215 808	1 477 397	22 697 798
в Україну	1 184 580	1 328 158	20 239 698
сальдо	-31228	149239	-2 458 100

Джерело: упорядкували та обчислили автори за [28].

На рис. 1 подано візуалізацію перетину державного кордону в Україні, з якої зрозуміло, що найбільше людей покинуло країну в січні – квітні 2022 р., а повернулося у травні та серпні 2022 р.

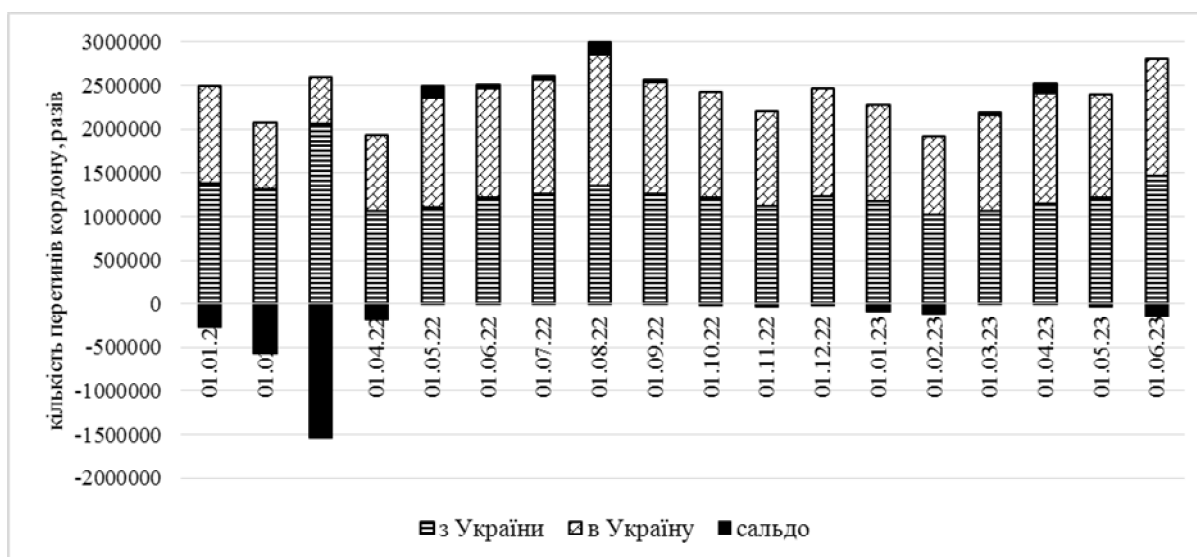

Рис. 1. Динаміка перетину державного кордону України з січня 2022 р. до червня 2023 р., разів

Джерело: побудували автори за [28].

Від початку війни в Україні різниця між кількістю осіб, які залишили країну та приїхали до неї (за інформацією Державної прикордонної служби), становить 2,5 млн осіб. Загалом з лютого 2022 р. до червня 2023 р. державний кордон України перетнули 42,9 млн разів (22,6 млн – виїзд, 20,2 млн разів – в'їзд). Однак через технічні труднощі з реєстрацією перетинів кордону в перші тижні повномасштабного вторгнення (через величезний потік біженців), велику кількість перетинів кордону не фіксували. Дані Державної прикордонної служби є неповними.

Агентство ООН у справах біженців (UNHCR) зазначає, що понад 5,8 млн осіб з України на 12 вересня 2023 року стали біженцями в Європі (цифри ураховують біженців з України, яким надано статус біженця, статус тимчасового притулку, тимчасовий захист або статуси через аналогічні національні схеми захисту, а також тих, хто зареєстрований у країні за іншими формами

перебування; їх оновлюють щотижня або відповідно до частоти публікації оновлених даних національними органами влади), понад 300 тисяч – за її межами (цифри урахують біженців з України, яким надано статус біженця, статус тимчасового притулку, тимчасовий захист або статуси за аналогічними національними схемами захисту, а також тих, хто зареєстрований у країні за іншими формами перебування; дані оновлюють разом із випуском звітів UNHCR Mid-Year Trends і Global Trends, однак у деяких країнах можливі частіші оновлення відповідно до частоти публікації оновлених даних національними органами влади) [28].

Постає питання повноти ідентифікації біженців з України та їх якісного, достовірного, репрезентативного обстеження щодо намірів повернення додому. Найкомпромісніший (між вартістю залучених на дослідження коштів, ступенем охоплення учасників та достовірністю отриманих результатів) варіант, на нашу думку, це вибіркоче статистичне обстеження, що дасть можливість з високою довірчою імовірністю та допустимою помилкою репрезентативності поширити результати на генеральну сукупність даних. Виконання такого дослідження потребує розроблення загального плану дій для створення та координації роботи команди виконавців.

Організація обстеження біженців з України полягає насамперед у розробленні плану послідовних дій, дотримуючись класичних підходів до ведення таких досліджень.

З урахуванням вищезазначеного, врахувавши досвід та практики наявних обстежень, пропонуємо авторську **загальну схему організації вибіркового обстеження біженців з України** щодо виявлення тенденцій їх міграції, умов проживання, асиміляції та ймовірності повернення додому (візуалізована на рис. 2).

Послідовний шлях від створення робочої групи, обґрунтування та вибору методології дослідження, збирання інформації до аналізу отриманих даних та їх оприлюднення передбачає дев'ять кроків.

Крок 1. Сформувати робочу групу дослідників. Створити та скоординувати роботу спеціалістів у сфері міграції, демографії, соціології, психології, юриспруденції; сформувати команду для дослідження.

Крок 2. Визначити мету, об'єкт, завдання дослідження. Визначити, які аспекти характеристик біженців (якісних та кількісних) потребують додаткового вивчення та яких цілей потрібно досягти.

Крок 3. Розробити методологію дослідження. Визначити методи дослідження, підходи та інструменти для збирання та аналізу даних (з урахуванням їхніх переваг та недоліків). Це може передбачати телефонне або ж email-опитування, інтерв'ю, аналіз документів відкритого доступу, статистичний аналіз тощо.

Крок 4. Створити дизайн вибірки. Вибрати конкретні групи біженців, які увійдуть до вибіркової сукупності (випадковим чи не випадковим формуванням вибірки). Для прикладу, вона може бути стратифікована, з урахуванням різних характеристик (вік, стать, національність, освіта, місце перебування тощо).

Крок 5. Збирання первинних даних. Провести опитування, інтерв'ю чи застосувати інші методи збирання інформації серед вибраної вибіркової сукупності респондентів із використанням наявних технічних засобів, технологій та програмного забезпечення. Дотримуватися етичних норм та забезпечити конфіденційність отриманої інформації. Задokumentувати одержану інформацію.

Крок 6. Якісний аналіз даних (експертний апріорний аналіз даних, аналіз упущених та "сумнівних" даних).

Крок 7. Аналіз та інтерпретація одержаних результатів. Економіко-математичний аналіз одержаних даних для формулювання висновків та рекомендацій.

Крок 8. Підготовка звіту. Підсумування результатів у вигляді наукового звіту у формі таблиць, рисунків, презентації, статті, аналітичної записки, прес-релізу для громадськості тощо.

Крок 9. Поширення результатів дослідження залежно від ступеня їх конфіденційності. Поширення знань та результатів дослідження у науковій чи освітній спільноті, серед представників державної чи місцевої влади, громадськості, зовнішніх та внутрішніх стейкхолдерів.

Загальна схема організації вибіркового обстеження біженців з України	
Соціологи, економісти, юристи, демографи, державні службовці, працівники закладів освіти, науковці, представники ЗМІ, влади та бізнесу, громадських організацій (усі зацікавлені особи, для яких важлива інформація про тенденції неповернення біженців)	<p>Мета – отримання розуміння про досвід, потреби, проблеми адаптації, психосоціального стан, умови перебування та наміри повертатися чи ні в Україну. <i>Завдання</i> – зібрати детальну інформацію про досвід біженців, їхні потреби, проблеми та виклики, ризики неповернення</p> <p>3. Вибір методів формування вибіркової сукупності (випадковий чи не випадковий): просте випадкове формування, систематичне, стратифіковане, кластерне, попарне, багатоступеневе, за зручністю дослідження, за квотою, експертне, “метод снігової кулі”, опитування “першого зустрічного” метод</p> <p>4. Визначення основи вибірки. 5. Визначення обсягу вибірки. 6. Пілотне тестування дизайну та вибір засобів збору даних</p> <p>4. Збір особистих та публічних даних. 5. Документування отриманої інформації (за формою та носіями).</p> <p>6. Інтерпретація результатів дослідження. 7. Формування висновків</p> <p>4. Створення презентації</p> <p>Поширення</p>
Робоча група	<p>Мета, об’єкт, завдання</p> <p>Крок 2</p> <p>3. Вибір методів формування вибіркової сукупності (випадковий чи не випадковий): просте випадкове формування, систематичне, стратифіковане, кластерне, попарне, багатоступеневе, за зручністю дослідження, за квотою, експертне, “метод снігової кулі”, опитування “першого зустрічного” метод</p> <p>4. Визначення основи вибірки. 5. Визначення обсягу вибірки. 6. Пілотне тестування дизайну та вибір засобів збору даних</p> <p>4. Збір особистих та публічних даних. 5. Документування отриманої інформації (за формою та носіями).</p> <p>6. Інтерпретація результатів дослідження. 7. Формування висновків</p> <p>4. Створення презентації</p> <p>Поширення</p>
Крок 1	<p>Об’єкт – біженці як соціальна група</p> <p>1. Постановка питання. Окреслення бажаних результатів. 2. Розробка інструментів збору даних.</p> <p>1. Загальна характеристика вибірки. 2. Вибір критеріїв відбору. 3. Визначення механізму відбору</p> <p>1. Підготовка інструментів збору даних. 2. Підбір та навчання персоналу. 3. Встановлення контакту з учасниками обстеження.</p> <p>1. Якісний аналіз даних. 2. Описовий аналіз (розрахунок основних статистичних показників). 3. Візуалізація даних (у структурі, динаміці, за територіальною ознакою тощо). 4. Перевірка гіпотез. 5. Моделювання та прогнозування</p> <p>1. Збір та підсумовування результатів від усіх учасників робочої групи. 2. Створення та представлення звіту (у паперовому чи електронному вигляді). 3. Візуалізація результатів у формі інфографіки</p> <p>1. Оприлюднення результатів дослідження. (публікації в наукових журналах, презентації, конференції, вебінари, лекції, круглі столи, монографії). 2. Формування наукових спільнот. 3. Взаємодія з медіа. 4. Моніторинг впровадження результатів дослідження</p>
	<p>Крок 3</p> <p>Крок 4</p> <p>Крок 5</p> <p>Крок 6, 7</p> <p>Крок 8</p> <p>Крок 9</p>

Рис. 2. Загальна схема організації обстеження біженців з України

Джерело: розробили автори.

Розглянемо детальніше кожен із кроків.

1. Формування робочої групи:

– Визначення складу групи: вибір фахівців та дослідників, які мають відповідні знання та досвід насамперед у демографії (міграційних процесах) та соціології. Це можуть бути соціологи, економісти, юристи, працівники закладів вищої освіти, науковці, державні службовці, представники громадських організацій, інші зацікавлені спеціалісти.

– Визначення завдань, призначення функціональних обов’язків учасникам групи: розподіл обов’язків та відповідальності між членами дослідницької групи (колегіально чи авторитарно). Кожен повинен знати свої обов’язки і завдання, а також відповідати за виконання певних напрямів роботи із дотриманням визначених дедлайнів.

– Координація роботи групи: забезпечення ефективної комунікації та координації роботи між членами групи. Визначення графіка зустрічей, звітів та обговорень результатів дослідження. Підготовка шаблонів звітів.

– Забезпечення ресурсами: переконатись, що група має доступ до необхідних ресурсів, зокрема фінансування, технічного та іншого обладнання для збирання даних, програмного забезпечення для аналізу, а також доступу до літератури та джерел інформації.

– Дотримання етики дослідження: учасники групи повинні дотримувалися високих стандартів етики дослідження. Це передбачає збереження конфіденційності даних (їх збирання та оброблення), отримання згоди від учасників опитування (якщо потрібно – у письмовій формі), уникнення конфліктів інтересів тощо.

2. Визначення мети та об'єкта дослідження:

– Формулювання мети та цілей: визначити, які дані мають бути отримані наприкінці дослідження, як обробляти результати з позицій перспектив подальших напрацювань. Наприклад, вивчення потреб, адаптації, причин міграції, економічного впливу, можливості повернення чи неповернення біженців додому тощо.

– Визначення об'єкта: об'єктом дослідження може бути конкретна група біженців чи певний аспект їхнього життя (наприклад, зайнятість, вивчення мови країни перебування, освіта, рівень життя) або сукупність декількох факторів. Для забезпечення фокуса та якості даних рекомендуємо чітко окреслити інформаційні межі дослідження.

– Актуальність дослідження: переконатися, що цілі та об'єкт дослідження відповідають актуальним проблемам та невирішеним питанням, пов'язаним із міграцією та біженцями. Дослідження повинно характеризуватися значущістю і мати практичне застосування.

– Урахування можливих обмежень: це може бути доступ до даних, неможливість сформувати репрезентативну вибірку, обмежений бюджет, обмеження стосовно збирання інформації тощо.

– Завдання дослідження: формування та формулювання конкретних завдань для досягнення поставлених цілей (збирання та аналіз даних, вивчення літератури, упровадження методології дослідження тощо).

3. Вибір методів дослідження у контексті вибраної методології:

– Визначити методи дослідження: кількісні та якісні. Кількісні методи орієнтовані на числові дані та статистичний аналіз, якісні – спрямовані на розуміння глибоких поведінкових контекстів об'єкта дослідження (наприклад, майбутніх намірів респондентів, персональних очікувань, уявлень тощо) та інтерпретацію даних. Розглянемо деякі із них.

Анкетування. Опитування біженців за структурованою анкетною із запитаннями, що відповідають цілям дослідження. Вибрати метод вибору респондентів (випадковий, механічний, стратифікований), формат опитування (особисте, онлайн, телефонне, email тощо) та розподіл обов'язків у команді для збирання даних. Відповідально поставитись до формулювання запитань. Визначимо загальні рекомендації до складання запитань:

- чіткість та простота;
- лаконічність та конкретність;
- уникнення двозначності;
  - наявність як закритих, так і відкритих запитань;
- логічна послідовність розміщення.

Спостереження. Якщо ціль дослідження – аналіз поведінки біженців у певних ситуаціях, доречно використовувати метод спостереження. Важливо визначити час і локацію спостереження та формат і спосіб реєстрації даних. Підготувати технічні засоби для фіксації спостережень (записну книжку, фотокамеру або аудіореєстратор). Бути невидимим під час спостереження, не впливати та не змінювати поведінку респондентів.

Співбесіда, інтерв'ю, фокус-групи. Для збирання якісної інформації краще використовувати безпосередній контакт із респондентами (методи співбесіди, інтерв'ю, фокус-групи).

Для успішного їх проведення варто:

- пройти інформаційну передпідготовку (дізнатись культурні особливості, традиції, передбачити некоректні запитання);
- розробити план запитань;
- забезпечити приватність та конфіденційність розмови;
- знати мову або скористатися послугами перекладача;
- виявляти емпатію і довіру;
- уважно слухати, уникати суджень;
- за можливості фіксувати інформацію.

Аналіз документів. Для дослідження біженців з України важливим є аналіз наявних статистичних даних, правових актів, звітів благодійних організацій тощо. Наприклад, Агентства ООН у справах біженців [28]; даних Європейської статистичної комісії про бенефіціарів тимчасового захисту, які перебувають на території ЄС [35]; публічної інформації Міністерства закордонних справ України (за запитом про перебування українців за кордоном) [36]; публічної інформації Державної прикордонної служби (за запитом про перетини кордону) [37].

4. Дизайн вибірки

Це організаційно-логічна модель структури вибіркової сукупності та принципи її формування [38]. Вибірка – це сукупність одиниць (респондентів), відібраних за певними правилами із генеральної сукупності. У нашому випадку – перелік осіб-біженців з України, які братимуть участь у дослідженні. Якість планування дизайну вибірки підтверджує репрезентативність отриманої за визначеними у плані правилами вибіркової сукупності. Тобто на цьому етапі потрібно вибрати такий спосіб формування вибірки, щоб вона представляла генеральну сукупність. У ситуації із дослідженням біженців з України немає фізичної та фінансової змоги опитати усіх біженців, тому досягати поставлених завдань рекомендуємо через вибіркові обстеження та екстраполяцію їх результатів на генеральну сукупність, що забезпечить ефективність використання таких методів.

Дизайн вибірки містить перелік таких ітерацій:

1. Загальна характеристика вибірки.
2. Вибір критеріїв відбору (об'єктивних параметрів або умов для визначення основи вибірки). У нашому випадку це можуть бути: вік, стать, місце проживання, освіта, дохід, досвід роботи, часовий період дослідження.
3. Визначення механізму відбору учасників (процес або метод, який визначає, як саме вибрати окремі одиниці чи елементи для введення до вибірки). Можливий: простий випадковий відбір, систематичний відбір, стратифікований відбір, кластерний відбір тощо.
4. Визначення основи вибірки (упорядкований перелік, список одиниць відбору, тобто конкретних респондентів).
5. Визначення обсягу вибірки (обчислення необхідного розміру вибірки з урахуванням ступеня впливу, довірчого інтервалу та точності результатів).
6. Пілотне тестування дизайну вибірки та вибір засобів збирання даних.

5. Збирання первинних даних:

– Розробити детальний план збору даних (зокрема графік, місця проведення опитувань або інтерв'ю, а також процедури збирання документальних матеріалів). Визначити інтерв'юерів, фасилітаторів, модераторів.

- Провести тренінги для працівників з питань методології, етики та процедур збирання даних.
- Здійснити збирання даних, зокрема: особистих даних (таких як ім'я, вік, стать, освіта тощо, відповідно до необхідних етичних стандартів та законодавства); публічних даних (за встановленим запитальником, використавши інструменти та методи, передбачені методологією).

6. Якісний аналіз даних:

– Перевірка якості даних: регулярно, під час збирання даних, перевіряти їх якість. Помилки можуть виникати як на етапі збору інформації, так і під час аналізу чи інтерпретації результатів

(навмисні, ненавмисні, механічні, логічні тощо). Виконати перевірку на наявність відсутніх або невідповідних даних, а також виправлення будь-яких помилок чи некоректних значень, аудит інтерв'ю та інші методи.

– Експертний аналіз даних: передбачає апіорний аналіз даних (оцінювання однорідності сукупності даних, оцінювання розподілу сукупності даних за досліджуваними ознаками, узагальнення даних (побудову варіаційних рядів, їх графічне відображення)) [39, с. 119].

– Кодування та класифікація даних: для агрегації чи, наприклад, їх передавання в експертні центри для аналізу або збереження конфіденційності про респондентів доцільно кодувати та класифікувати зібрані дані, використавши стандартизовані коди та схеми класифікації.

7. Аналіз та інтерпретація результатів: це ключовий етап дослідження, який дає змогу оцінити отриману інформацію та зробити наукові висновки.

– Аналіз структури даних: з'ясувати, які атрибути зібрані та як подані.

– Виконати базову статистичну обробку (дескриптивна статистика/описовий аналіз): розрахунок середніх, модальних, медіанних значень, стандартних відхилень, коефіцієнтів варіації тощо.

– Візуалізація даних: графіки, діаграми, графи, картографічні зображення (гістограми, діаграми розсіювання, кругові діаграми тощо) допоможуть зрозуміти розподіл змінних і виявити можливі закономірності.

– Попередній аналіз: вивчити розподіл змінних, звернути увагу на асиметрію та куртоз. порівняти різні групи вибірки (якщо такі були).

– Статистичний аналіз: застосування статистичних методів для перевірки гіпотез та встановлення статистично значущих відмінностей (для прикладу, *t*-критерії Стьюдента, аналіз дисперсії (ANOVA), кореляційний, факторний, компонентний аналіз). Можливості статистичного аналізу та прикладних програм для його реалізації представлені безліччю варіантів.

– Моделювання та прогнозування (методи аналізу регресії, класифікації чи інші статистичні моделі, для визначення факторів, які впливають на одержані результати).

8. Підготовка звіту:

– Контроль за дотриманням методології: важливо переконатися у дотриманні усіх визначених методологічних і наукових стандартів обстеження. Перевірка ступеня готовності виконання етапів дослідження згідно із планом і визначеними методами.

– Перевірка на точність і достовірність даних: оцінити точність та достовірність зібраних даних. Перевірити: правильність застосування методів збирання і аналізу даних; результати обстеження на репрезентативність і валідність.

– Порівняння з іншими, подібними дослідженнями: це допоможе визначити ступінь схожості або відмінності та характерні ознаки й особливості дослідження.

– Адаптація результатів для практичного застосування: можливості практичного застосування результатів та моніторинг їх впливу на навколишнє середовище.

– Розроблення рекомендацій і стратегій використання результатів: для економістів, науковців, представників бізнесу, органів державного управління, організацій, інших зацікавлених осіб з метою реагування та прийняття відповідних рішень.

Структура звіту за результатами вибіркового обстеження щодо виявлення тенденцій недовіри біженців в Україну містить:

- вступ (введення в проблему і контекст дослідження);
- літературний огляд, актуальність дослідження;
- інформацію про обсяг вибіркової сукупності, критерії її відбору;
- підсумки збирання даних, урахування інструменти та методи;
- результати та обговорення;
- висновки та рекомендації;
- додатки, бібліографію.

9. Поширення результатів дослідження залежно від ступеня їх конфіденційності:

– Публікація інформації для широкої аудиторії у доступних форматах: вебсайти, наукові статті, інфографіка, презентації та інші засоби і форми комунікації.

– Взаємодія із зацікавленими сторонами: пошук можливостей для співпраці із зацікавленими організаціями, для яких важливі ці результати дослідження. Залучення зацікавлених сторін до обговорення та впровадження результатів і рекомендацій дослідження.

– Формування наукових чи громадських дослідницьких спільнот для майбутніх ініціатив або проєктів: це сприятиме популяризації результатів дослідження, нетворкінгу, розвитку наукових шкіл.

– Взаємодія із медіа: для поширення результатів зацікавленій аудиторії. Інтерв'ю із журналістами, статті для ЗМІ, радіо- та телевізійні ефіри, поширення через соцмережі.

– Моніторинг впливу результатів та рекомендацій дослідження на зміни у державі та суспільстві. Аналіз виконання рекомендацій та їх урахування у процесах прийняття рішень.

– Адаптація і перспективи подальших досліджень: урахування отриманих відгуків, здобутий досвід використання результатів для подальшого розвитку й удосконалення наукової роботи. Планування наступних проєктів і досліджень та розробок.

Запропонована загальна схема організації обстеження біженців з України містить базові рекомендації та послідовність дій. Її перевагами є універсальність застосування і логічність подання. У разі зміни спрямованості дослідження послідовність кроків, їх змістове навантаження та загальні підходи можна використати повторно, здійснивши певні коригування мети та об'єкта дослідження. Що стосується специфіки та особливостей організації обстеження біженців з України за цією схемою, найважливішим вважаємо підбір робочої групи, в яку повинні входити вузькоспеціалізовані експерти із проведення соціомоніторингу та формування дизайну вибірки, від якого головно залежатимуть можливості збирання даних та забезпечення їх репрезентативності.

Висновки

Повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну спричинило появу мільйонів біженців з України у світі, особливо у країнах – членах ЄС, що, безперечно, призвело до порушення ustalених економічних та соціальних укладів. Актуалізувалася проблема наукового вивчення кількісних і якісних показників, які стосуються українських біженців та їх впливу на середовище у країнах перебування. Дослідження умов проживання, поведінки та міграції українських біженців сьогодні є одним із найвагоміших наукових завдань. Його вирішенням займається чимало державних і приватних інститутів, громадських організацій, окремих груп науковців та дослідників як в Україні, так і за кордоном. На сьогодні немає повної достовірної інформації про чисельність біженців. Відповідно, дуже важко спрогнозувати імовірність їх повернення чи неповернення в Україну. Такі дані можна отримати, лише здійснивши вибіркові обстеження певної частини біженців за встановленими методиками. Важливо, щоб результати дослідження були репрезентативні та валідні.

У статті наведено загальну схему організації обстеження біженців з України, яка містить дев'ять послідовних кроків для реалізації: 1) сформувати робочу групу дослідників; 2) визначити мету, об'єкт, завдання дослідження; 3) розробити методологію дослідження; 4) створити дизайн вибірки; 5) зібрати первинні дані; 6) виконати якісний аналіз даних; 7) виконати аналіз та інтерпретацію одержаних результатів; 8) підготувати звіт; 9) здійснити поширення результатів дослідження залежно від ступеня їх конфіденційності. Застосування такої схеми допоможе краще спланувати процес дослідження, мінімізувати час на організацію роботи, а запропоновані методи спрямовані на підтримку прийняття рішень під час формування методології обстеження. Отримання достовірних результатів про майбутні наміри українських біженців є важливою складовою економічної та соціальної стійкості країни нині та в майбутньому.

Перспективи подальших досліджень

Вважаємо, що перспективи подальших досліджень стосуватимуться організації вибіркового обстеження біженців з України на підставі запропонованої загальної схеми, розроблення анкети-запитальника та дизайну вибірки, вибору методів дослідження. Потенційним об'єктом спостереження можуть стати студенти закладів вищої освіти, які виїхали з України під час повномасштабного вторгнення, та їхні родичі. Цінність такого дослідження полягає в оцінюванні ризиків втрати високоосвічених людських ресурсів для майбутньої післявоєнної відбудови України.

1. Босий В. Адміністративно-правовий статус біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: теоретичний та праксеологічний аспект: дисертація. Київ. 2021. URL: https://dpuvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/science/rada/new_d0872702/40_3/d.pdf

2. Турецька, Я. Конституційно-процесуальний статус біженця, як вид правового статусу іноземця: дисертація. Ужгород. 2019. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/en/infocentre/get/22731>.

3. Левандовські, К. Тимчасовий захист та статус біженця в контексті української кризи. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2022. № 55. С. 88–93. URL: <https://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc55/juspradenc55.pdf>

4. Lewtak, K., Kanecki, K., Tyszko, P., Goryński, P., Bogdan, M., Nitsch-Osuch, A. Ukraine war refugees – threats and new challenges for healthcare in Poland. *Journal of Hospital Infection*. 2022. Vol. 125, July, 37–43. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jhin.2022.04.006>

5. Malchrzak, Wojciech, Mateusz Babicki, Dagmara Pokorna-Kałwak, Zbigniew Doniec, and Agnieszka Mastalerz-Migas. “COVID-19 Vaccination and Ukrainian Refugees in Poland during Russian-Ukrainian War – Narrative Review” *Vaccines* 10, 2022. No. 6: 955. DOI: <https://doi.org/10.3390/vaccines10060955>

6. Braithwaite, A., Salehyan, I., & Savun, B. Refugees, forced migration, and conflict: Introduction to the special issue. *Journal of Peace Research*, 2019, 56(1), 5–11. DOI: <https://doi.org/10.1177/0022343318814128>

7. Oviedo, L.; Seryczyńska, B.; Torralba, J.; Roszak, P.; Del Angel, J.; Vyshynska, O.; Muzychuk, I.; Churpita, S. Coping and Resilience Strategies among Ukraine War Refugees. *Int. J. Environ. Res. Public Health* 2022, 19, 13094. DOI: <https://doi.org/10.3390/ijerph192013094>

8. Сімахова, А. О., Церковний, І. О. Міграційні процеси в Україні в умовах війни: соціальний аспект. *Економіка, управління та адміністрування*, 2022. 4(102). С. 61–64. DOI: [https://doi.org/10.26642/ema-2022-4\(102\)-61-64](https://doi.org/10.26642/ema-2022-4(102)-61-64)

9. Доброєр, Н. Соціокультурний портрет українського біженця в Польщі. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Науковий збірник*, 2023. № 45. DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpmk.vi45.641>

10. Stepura, T., Nagornyak, T., Lypchuk, V., & Sadova, U. Migration-caused qualitative changes in human potential of the states in the territorial migration labour market “Ukraine – Poland – Germany”. *European Journal of Transformation Studies*, 2022. 10(1), 112–137. URL: <https://czasopisma.bg.ug.edu.pl/index.php/journal-transformation/article/view/7328>.

11. Sadova, U., Stepura, T., Baranyak, I. Ukraine in the Territorial Migration Systems: Current Structural-Qualimetric Aspects of the Formation and Development. *European Journal of Transformation Studies*, 2020, Vol. 8, No. 1, 60–78.

12. Слюсаревський, М. М. Соціально-психологічний стан українського суспільства в умовах повномасштабного російського вторгнення: нагальні виклики і відповіді: наукова доповідь на засіданні Президії НАПН України 21 квітня 2022 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 2022. 4(1). DOI: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4124>.

13. Тімченко, О. Душевні рани війни. Проблеми екстремальної та кризової психології. 2022. URL: http://repositc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/15848/3/%D0%94%D1%83%D1%88%D0%B5%D0%B2%D1%96%D0%BD%20%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%B8%20%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B8_merged.pdf.

14. Максименко, Ю., Морозова-Йоханнесен, О. Психологічні особливості особистісних змін переселенців в умовах іншої країни (на прикладі Норвегії). *Вісник Національного університету оборони України*, 2022. 69(5). С. 90–97. DOI: <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2022-69-5-90-97>.

15. Oviedo L, Seryczyńska B, Torralba J, Roszak P, Del Angel J, Vyshynska O, Muzychuk I, Churpita S. Coping and Resilience Strategies among Ukraine War Refugees. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2022; 19(20):13094. DOI: <https://doi.org/10.3390/ijerph192013094>

16. Ociepa-Kicińska E, Gorzalczyńska-Koczkodaj M. Forms of Aid Provided to Refugees of the 2022 Russia–Ukraine War: The Case of Poland. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2022; 19(12):7085. DOI: <https://doi.org/10.3390/ijerph19127085>.
17. Braithwaite, A., Salehyan, I., & Savun, B. Refugees, forced migration, and conflict: Introduction to the special issue. *Journal of Peace Research*, 2019. 56(1), 5–11. DOI: <https://doi.org/10.1177/0022343318814128>.
18. Maystadt, J. F., Verwimp, P. Winners and losers among a refugee-hosting population. *Economic development and cultural change*, 2014. 62(4), 769–809. DOI: <https://doi.org/10.1086/676458>.
19. Taylor, J. E., Filipowski, M. J., Alloush, M., Gupta, A., Rojas Valdes, R. I., & Gonzalez-Estrada, E. Economic impact of refugees. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 2016. 113(27), 7449–7453. DOI: <https://doi.org/10.1073/pnas.1604566113>
20. Vsevolod Konstantinov, Alexander Reznik Richard Isralowitz. The Impact of the Russian–Ukrainian War and Relocation on Civilian Refugees, *Journal of Loss and Trauma*, 2023. 28:3, 267–269, DOI: <https://doi.org/10.1080/15325024.2022.2093472>.
21. Teke Lloyd, A. and Sirkeci, I. 2022. A Long-Term View of Refugee Flows from Ukraine: War, Insecurities, and Migration. *Migration Letters*. 19, 4 (Jul. 2022), 523–535. DOI: <https://doi.org/10.33182/ml.v19i4.2313>.
22. Лібанова, Е. М. Про оцінювання масштабів і наслідків вимушених зовнішніх міграцій населення України: Стенограма доповіді на засіданні Президії НАН України 23 березня 2022 року. *Вісник НАН України*. 2022, (5). С. 17–23. DOI: <https://doi.org/10.15407/visn2022.05.017>.
23. НОВИНИ. Інформація щодо всіх конференцій, семінарів, круглих столів, організатором (співорганізатором) яких є Інститут демографії ім. М. В. Птухи НАН України. URL: <https://ids.org.ua/index>.
24. Настрої та оцінки українських біженців (липень – серпень 2022 р.). Разумков центр. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/nastroi-ta-otsinky-ukrainskykh-bizhentsiv-lypen-serpen-2022p>.
25. Біженці з України: наміри повернутися, вплив на українську економіку та рекомендації щодо державної політики. Проміжний звіт. Аналітична записка. 22 лютого 2023. Центр економічної стратегії. URL: <https://ces.org.ua/who-are-ukrainian-refugee-research/>.
26. Всеєвропейське дослідження українців в Європі. Порівняльне дослідження. RATING Lab. Серпень 2023. URL: https://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rl_refugees_from_ukraine_in_the_eu_082023_ua.pdf.
27. Оцінка міграційних процесів та настроїв: звіт за результатами онлайн-опитування. Український інститут майбутнього. Березень 2023. URL: <https://news.uifuture.org/ocinka-migraciy-nikh-procesiv-ta-nastroj/>.
28. Refugees from Ukraine recorded in Europe. *Ukraine Refugee Situation. Operational Data Portal*. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>.
29. Convention relating to the Status of Refugees. United Nations Conference of Plenipotentiaries on the Status of Refugees and Stateless Persons convened under General Assembly resolution 429 (V) of 14 December 1950. 28 July 1951. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-relating-status-refugees>.
30. Asylum and migration in the EU: facts and figures. 05.08.22. European Parliament. News. URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/society/20170629STO78630/asylum-and-migration-in-the-eu-facts-and-figures>
31. Asylum & the rights of refugees. International Justice Resource Center. URL: <https://ijrcenter.org/refugee-law/>.
32. Council Implementing Decision (EU) 2022/382 of 4 March 2022 establishing the existence of a mass influx of displaced persons from Ukraine within the meaning of Article 5 of Directive 2001/55/EC, and having the effect of introducing temporary protection. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/dec_impl/2022/382/oj.
33. Vorübergehender Schutz für Flüchtende aus der Ukraine nach der Massenzustromrichtlinie. *FlüchtlingsRat NRW e.V.* URL: <https://www.frnw.de/themen-a-z/aktuelle-informationen-zur-ukraine/voruebergehender-schutz-fuer-schutzsuchende-aus-der-ukraine-nach-der-massenzustromrichtlinie.html>.
34. Лише 2,4 млн українців виїхали та не повернулися до України від початку великої війни. *Опендатабот*. 2023. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/real-ukrainian-refugees>.
35. Beneficiaries of temporary protection at the end of the month by citizenship, age and sex – monthly data. *Migrations. Population and social conditions. Data Browser. EUROSTAT*. 2023. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/MIGR_ASYTPSM/default/table?lang=en.
36. Публічна інформація. Міністерство закордонних справ України. URL: <https://mfa.gov.ua/gromadskosti/publiczna-informaciya>.

37. Запит на інформацію. Доступ до публічної інформації. Державна прикордонна служба України. URL: <https://dpsu.gov.ua/ua/info/>.

38. Методологічні положення щодо вибіркового статистичного спостереження підприємств оптової торгівлі. Наказ Держкомстату 30.12.2009 р. № 507. URL: https://ukrstat.gov.ua/metod_polog/metod_doc/2009/507/metod.htm.

39. Струк Н. С., Корицька О. І. Комплексне оцінювання ефективності промислового виробництва України в умовах євроінтеграційних процесів: монографія. Дрогобич: ПОСВІТ, 2018. 432 с.

1. Bosyi, V. (2021). Administratyvno-pravovyi status bizhentsiv ta osib, yakі potrebuti dodatkovoho abo tymchasovoho zakhystu: teoretychnyi ta prakseolohichniy aspekt [Administrative and legal status of refugees and persons in need of additional or temporary protection: theoretical and praxeological aspects]: dysertatsiia. Kyiv. URL: https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/science/rada/new_d0872702/40_3/d.pdf (in Ukrainian).

2. Turetska, Ya. (2019). Konstytutsiino-protseualnyi status bizhentsia, yak vyd pravovoho statusu inozemtsia [Constitutional and procedural status of a refugee as a type of legal status of a foreigner]: dysertatsiia. Uzhhorod. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/en/infocentre/get/22731> (in Ukrainian).

3. Levandovski, K. (2022). Tymchasovyi zakhyst ta status bizhentsia v konteksti ukrainskoi kryzy [Temporary protection and refugee status in the context of the Ukrainian crisis]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Yurysprudentsiia*. 2022. No. 55. 88–93. URL: <https://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc55/juspradenc55.pdf> (in Ukrainian).

4. Lewtak, K., Kanecki, K., Tyszko, P., Goryński, P., Bogdan, M., Nitsch-Osuch, A. (2022). Ukraine war refugees - threats and new challenges for healthcare in Poland. *Journal of Hospital Infection*. Vol. 125, P. 37–43. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jhin.2022.04.006> (in English).

5. Malchrzak, Wojciech, Mateusz Babicki, Dagmara Pokorna-Kałwak, Zbigniew Doniec, and Agnieszka Mastalerz-Migas. (2022). “COVID-19 Vaccination and Ukrainian Refugees in Poland during Russian-Ukrainian War-Narrative Review” *Vaccines* 10, No. 6: 955. DOI: <https://doi.org/10.3390/vaccines10060955> (in English).

6. Braithwaite, A., Salehyan, I., & Savun, B. (2019). Refugees, forced migration, and conflict: Introduction to the special issue. *Journal of Peace Research*, 56(1), 5–11. DOI: <https://doi.org/10.1177/0022343318814128> (in English).

7. Oviedo, L.; Seryczyńska, B.; Torralba, J.; Roszak, P.; Del Angel, J.; Vyshynska, O.; Muzychuk, I.; Churpita, S. (2022) Coping and Resilience Strategies among Ukraine War Refugees. *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 19, 13094. DOI: <https://doi.org/10.3390/ijerph192013094> (in English).

8. Cimakhova, A. O., & Tserkovnyi, I. O. (2022). Migrantsiini protsesy v Ukraini v umovakh viiny: sotsialnyi aspekt [Migration processes in Ukraine during the war: social aspect]. *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia*, 4(102), 61–64. DOI: [https://doi.org/10.26642/ema-2022-4\(102\)-61-64](https://doi.org/10.26642/ema-2022-4(102)-61-64) (in Ukrainian).

9. Dobroier, N. (2023). Sotsiokulturnyi portret ukrainskoho bizhentsia v Polshchi [Socio-cultural portrait of a Ukrainian refugee in Poland. Ukrainian culture: past, present, ways of development]. *Ukrainska kultura: mynule, suchasne, shliakhy rozvytku. Naukovyi zbirnyk*, № 45. DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpmk.vi45.641> (in Ukrainian).

10. Stepura, T., Nagornyak, T., Lypchuk, V., & Sadova, U. (2022). Migration-caused qualitative changes in human potential of the states in the territorial migration labour market “Ukraine – Poland – Germany”. *European Journal of Transformation Studies*, 10(1), 112–137. Retrieved from <https://czasopisma.bg.ug.edu.pl/index.php/journal-transformation/article/view/7328> (in English).

11. Sadova, U., Stepura, T., Baranyak, I. (2020). Ukraine in the Territorial Migration Systems: Current Structural-Qualimetric Aspects of the Formation and Development. *European Journal of Transformation Studies*. 2020, 8, No. 1, 60–78 (in English).

12. Sliusarevskiy, M. M. (2022). Sotsialno-psykholohichniy stan ukrainskoho suspilstva v umovakh povnomasshtabnoho rosiiskoho vtorhnennia: nahalni vyklyky i vidpovidi: Naukova dopovid na zasidanni Prezydii NAPN Ukrainy 21 kvitnia 2022 r. [The socio-psychological state of Ukrainian society in the conditions of a full-scale Russian invasion: urgent challenges and responses: Scientific report at the meeting of the Presidium of the National Academy of Sciences of Ukraine]. *Visnyk Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy*, 4(1). DOI: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4124> (in Ukrainian).

13. Timchenko, O. (2022). Mental wounds of war. Problems of extreme and crisis psychology. [Mental wounds of war. Problems of extreme and crisis psychology]. URL: http://repositc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/15848/3/%D0%94%D1%83%D1%88%D0%B5%D0%B2%D1%96%D0%BD%20%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%B8%20%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B8_merged.pdf (in Ukrainian).

14. Maksymenko, Yu., & Morozova-Yokhannessen, O. (2022). Psykholohichni osoblyvosti osobystisnykh zmin pereselentsiv v umovakh inshoi krainy (na prykladi Norvehii) [Psychological features of personal changes of immigrants in the conditions of another country (on the example of Norway)]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy*, 69(5), 90–97. DOI: <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2022-69-5-90-97> (in Ukrainian).
15. Oviedo L., Seryczyńska B., Torralba J., Roszak P., Del Angel J., Vyshynska O., Muzychuk I., Churpita S. Coping and Resilience Strategies among Ukraine War Refugees. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2022; 19(20):13094. DOI: <https://doi.org/10.3390/ijerph192013094> (in English).
16. Ociepa-Kicińska E., Gorzałczyńska-Koczkodaj M. (2022) Forms of Aid Provided to Refugees of the 2022 Russia–Ukraine War: The Case of Poland. *International Journal of Environmental Research and Public Health*.; 19(12):7085. DOI: <https://doi.org/10.3390/ijerph19127085> (in English).
17. Braithwaite, A., Salehyan, I., & Savun, B. (2019). Refugees, forced migration, and conflict: Introduction to the special issue. *Journal of Peace Research*, 56(1), 5–11. DOI: <https://doi.org/10.1177/0022343318814128> (in English).
18. Maystadt, J. F., & Verwimp, P. (2014). Winners and losers among a refugee-hosting population. *Economic development and cultural change*, 62(4), 769–809. DOI: <https://doi.org/10.1086/676458> (in English).
19. Taylor, J. E., Filipski, M. J., Alloush, M., Gupta, A., Rojas Valdes, R. I., & Gonzalez-Estrada, E. (2016). Economic impact of refugees. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 113(27), 7449–7453. DOI: <https://doi.org/10.1073/pnas.1604566113> (in English).
20. Vsevolod Konstantinov, Alexander Reznik & Richard Isralowitz (2023) The Impact of the Russian–Ukrainian War and Relocation on Civilian Refugees, *Journal of Loss and Trauma*, 28:3, 267–269, DOI: <https://doi.org/10.1080/15325024.2022.2093472> (in English).
21. Teke Lloyd, A. and Sirkeci, I. (2022). A Long-Term View of Refugee Flows from Ukraine: War, Insecurities, and Migration. *Migration Letters*. 19, 4 523–535. DOI: <https://doi.org/10.33182/ml.v19i4.2313> (in English).
22. Libanova, E. M. (2022). Pro otsiniuvannia mashtabiv i naslidkiv vymushenykh zovnishnikh mihratsii naseleння Ukrainy: Stenohrama dopovidi na zasidanni Prezydii NAN Ukrainy 23 bereznia 2022 roku [On assessing the scale and consequences of forced external migration of the population of Ukraine: Transcript of the report at the meeting of the Presidium of the National Academy of Sciences of Ukraine]. *Visnyk NAN Ukrainy*, (5), 17–23. DOI: <https://doi.org/10.15407/visn2022.05.017> (in Ukrainian).
23. NOVYNY. Informatsiia shchodo vsikh konferentsii, seminariv, kruhlykh stoliv, orhanizatorom (spivorhanizatorom) yakyykh ye Instytut demohrafii im. M. V. Ptukhy NAN Ukrainy. [NEWS. Information on all conferences, seminars, round tables organized (co-organized) by the Institute of Demography named after M.V. Ptukhy of the National Academy of Sciences of Ukraine]. URL: <https://idss.org.ua/index> (in Ukrainian).
24. Nastroi ta otsinky ukrainskykh bizhentsiv (lypen – serpen 2022 p.). Razumkov tsentr. [Attitudes and assessments of Ukrainian refugees). Razumkov Center]. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/nastroi-ta-otsinky-ukrainskykh-bizhentsiv-lypen-serpen-2022p> (in Ukrainian).
25. Bizhentsi z Ukrainy: namiry povernutysia, vplyv na ukrainsku ekonomiku ta rekomendatsii shchodo derzhavnoi polityky. Promizhnyi zvit. Analychna zapyska. 22 liutoho 2023. Tsentr ekonomichnoi stratehii [Refugees from Ukraine: intentions to return, impact on the Ukrainian economy, and recommendations for public policy. Interim report]. URL: <https://ces.org.ua/who-are-ukrainian-refugee-research/> (in Ukrainian).
26. Vseievropeiske doslidzhennia ukrainsiv v Yevropi. Porivnialne doslidzhennia. RATING Lab. Serpen 2023 [Pan-European study of Ukrainians in Europe. A comparative study]. URL: https://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rl_refugees_from_ukraine_in_the_eu_082023_ua.pdf (in Ukrainian).
27. Otsinka mihratsiinykh protsesiv ta nastroviv: zvit za rezultatamy onlain-opytuvannia. Ukrainskyi instytut maibutnoho. Berezen 2023 [Assessing Migration Processes and Attitudes: An Online Survey Report]. URL: <https://news.uifuture.org/ocinka-migraciynikh-procesiv-ta-nastr/> (in Ukrainian).
28. Refugees from Ukraine recorded in Europe. Ukraine Refugee Situation. Operational Data Portal. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine> (in English).
29. Convention relating to the Status of Refugees. United Nations Conference of Plenipotentiaries on the Status of Refugees and Stateless Persons convened under General Assembly resolution 429 (V) of 14 December 1950. 28 July 1951. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-relating-status-refugees> (in English).
30. Asylum and migration in the EU: facts and figures. 05.08.22. European Parliament. News. URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/society/20170629STO78630/asylum-and-migration-in-the-eu-facts-and-figures> (in English).

31. Asylum & The Rights Of Refugees. International Justice Resource Center. URL: <https://ijrcenter.org/refugee-law/> (in English).
32. Council Implementing Decision (EU) 2022/382 of 4 March 2022 establishing the existence of a mass influx of displaced persons from Ukraine within the meaning of Article 5 of Directive 2001/55/EC, and having the effect of introducing temporary protection. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/dec_impl/2022/382/oj (in English).
33. Vorübergehender Schutz für Flüchtlinge aus der Ukraine nach der Massenzustromrichtlinie. FlüchtlingsRat NRW.V [Temporary protection for refugees from Ukraine under the Mass Influx Directive. Refugee Council NRW.V.V.]. URL: <https://www.fnrw.de/themen-a-z/aktuelle-informationen-zur-ukraine/voruebergehender-schutz-fuer-schutzsuchende-aus-der-ukraine-nach-der-massenzustromrichtlinie.html> (in German).
34. Lyshe 2,4 mln ukraintsiv vykhaly ta ne povernulysia do Ukrainy vid pochatku velykoi viiny. Opendatabot. 2023 [Only 2.4 million Ukrainians left and did not return to Ukraine since the beginning of the Great War]. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/real-ukrainian-refugees> (in Ukrainian).
35. Beneficiaries of temporary protection at the end of the month by citizenship, age and sex – monthly data. Migrations. Population and social conditions. Data Browser. EUROSTAT. 2023. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/MIGR_ASYTPSM/default/table?lang=en (in English).
36. Publichna informatsiia. Ministerstvo zakordonnykh sprav Ukrainy [Public information. Ministry of Foreign Affairs of Ukraine]. URL: <https://mfa.gov.ua/gromadskosti/publichna-informaciya> (in Ukrainian).
37. Zapyt na informatsiiu. Dostup do publichnoi informatsii. Derzhavna prykordonna sluzhba Ukrainy [Request for information. Access to public information. State Border Service of Ukraine]. URL: <https://dpsu.gov.ua/ua/info/> (in Ukrainian).
38. Metodolohichni polozhennia shchodo vybirkovoho statystychnoho sposterezhennia pidpriemstv optovoi torhivli [Methodological regulations regarding selective statistical observation of wholesale trade enterprises]. Nakaz Derzhkomstatu 30.12.2009 r. No. 507. URL: https://ukrstat.gov.ua/metod_polog/metod_doc/2009/507/metod.htm (in Ukrainian).
39. Struk, N. S., Korytska, O. I. (2018). Kompleksne otsiniuvannia efektyvnosti promysloвого výrobnystva Ukrainy v umovakh yevrointehratsiinykh protsesiv: monohrafiia [Comprehensive evaluation of the efficiency of industrial production of Ukraine in the conditions of European integration processes: monograph]. Drohobych: POSVIT, 432 s. (in Ukrainian).

O. Korytska¹, N. Didukh², O. Lopachuk³

Lviv Polytechnic National University,

¹ Department of Management of Organizations,

² Department of Enterprise and Investment Economics,

³ Department of Management and International Business,

olha.i.korytska@lpnu.ua,

nataliia.m.didukh@lpnu.ua,

olha.lopatchuk.ev.2021@lpnu.ua

ORGANIZATION OF THE SURVEY OF REFUGEES FROM UKRAINE: THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS

© Korytska O., Didukh N., Lopachuk O., 2023

Purpose. The purpose of the article is to study the risks of non-return of refugees to Ukraine by organizing a sample survey to obtain information about these people and their decisions to return or not to return to their homeland.

Design/methodology/approach. Using the general scientific methods of analysis, synthesis, comparison and studying the relevant domestic and foreign literature, the current situation with the organization and methodology of surveys of Ukrainians who have left abroad is established. To build a general scheme for planning a sample survey to identify information about the non-return of refugees to Ukraine, sociological methods of surveys, focus groups, interviews, questionnaires, and methods of forming a sample population were used. Graphical and tabular methods were used to visualize the results of the study.

Findings. The full-scale invasion of Ukraine by the Russian Federation has led to the emergence of millions of refugees from Ukraine in the world, especially in EU member states. The problem of the scientific

study of quantitative and qualitative indicators related to Ukrainian refugees and their impact on the environment in the host countries has become more urgent. Today, there is no complete reliable information on the number of refugees. Accordingly, it is very difficult to predict the likelihood of their return or non-return to Ukraine. Such data can only be obtained by conducting sample surveys of a certain number of refugees using established methods. It is important that the survey results must be representative and valid.

This article presents a general scheme for organization of the survey of refugees from Ukraine, which includes 9 consecutive steps for implementation: 1) forming a working group of researchers; 2) defining the purpose, object, and objectives of the study; 3) developing a research methodology; 4) creating a sample design; 5) collecting primary data; 6) qualitative data analysis; 7) analyzing and interpreting the results; 8) preparing a report; 9) disseminating the results of the study depending on the degree of confidentiality.

Practical implications. The use of the proposed conceptual scheme for planning a sample survey to identify information about refugees from Ukraine will help to organize the process of future research better and minimize the time required to organize the work. The methods proposed by the authors are aimed at supporting decision-making in the formation of the survey methodology. We believe that obtaining reliable results on the future intentions of Ukrainian refugees is an important component of the country's economic and social sustainability now and in the future.

Originality/value. The value of the study lies in the in-depth analysis of existing refugee assessment methods and, on their basis, the development of the author's general scheme for organization and planning a sample survey that takes into account all organizational and methodological aspects related to the study of trends in the non-return of refugees to Ukraine.

Key words: refugees; war; sample survey; research; methodology; survey; representativeness; Ukraine.

Paper type: research paper.